

Robert Gawłowski

POEZJA SEFERISA DŁUŻNICZKĄ DYPLMACJI?

Zainteresowanie biografią i dziełem Jorgosa Seferisa nie ustaje. Dzięki wieloletniej pracy, talentom i wysiłkom translatorskim Michała Bzinkowskiego w Polsce możemy obcować najnowszymi przekładami sporej części dzieła Seferisa obejmującej dzienniki, poezję oraz eseje. W latach 2019–2020 ukazały się: *Dni 1941–1956*, *Król Asine i inne wiersze* oraz *Róża losu. Eseje wybrane*¹. Z kolei w Grecji publikowane są nie tylko wznowienia jego utworów, ale powstają wciąż nowe analizy historycznoliterackie oraz intensywnie badane są archiwalia. Zresztą, po Seferisa sięgają kolejne pokolenia autorów i badaczy nie tylko greckich. W całym świecie powstają poświęcone mu rozprawy naukowe. Nowe tłumaczenia dzieł pojawiają się w krajach, w których jest on dobrze znany, ale też i tam, gdzie jego twórczość przybywa niejako po raz pierwszy.

W przypadku wielu współczesnych pobieranie poetyckich i historiozoficznych lekcji u Seferisa jest niewątpliwym dowodem ponadczasowości jego wielostronnego widzenia nie tylko helleńskości, ale i naszej cywilizacji w ogóle. Miał bowiem Seferis niezwykle dar przekuwania lokalnego i jednostkowego w uniwersalne. Jakby powiedział Gaston Bachelard, chwila poetycka stawała się u Seferisa chwilą metafizyczną, w pewnym sensie nawet wieczną. Ze zmagają z kairosem, dotąd, pisarz ten wychodzi zwycięsko. Jego postać i twórczość oparły się zapomnieniu. I nie sądzę, by jakoś szczególnie pomagał w tym laur noblowski. Mir i nimb Nagrody Nobla nie ma wszak mocy absolutnej, nie zapewnia trwałego miejsca w kulturowej pamięci. Przywołać można przecież wiele zapomnianych noblistek i wielu zapomnianych noblistów. Seferis jednak nadal bywa, bo dzięki niezwykłej mocy słowa może być, ważnym punktem odniesienia nie tylko dla Greków, ale też dla wielu czytelników i czytelników spoza Grecji.

Mimo, że od śmierci pisarza minęło już ponad pięćdziesiąt lat, to, jako się rzekło, jego bogatą bibliografię² wzbogacają wciąż kolejne artykuły i książki, przede wszystkim te, dostępne, jak na razie, wyłącznie w języku greckim. W roku 2018 w Atenach ukazał się przedostatni tom dzienników poety *Dni*³, prowadzony od 2 stycznia 1961 do 16 grudnia 1963, a w roku 2019 kolejny, zamykający tę wieloletnią

¹ J. Seferis, *Dni 1941–1956*, przeł. M. Bzinkowski, Gdańsk 2019; J. Seferis, *Król Asine i inne wiersze*, przeł. i komentarzem opatrzył M. Bzinkowski, Wrocław – Wojnowice 2020; J. Seferis, *Róża losu. Eseje wybrane*, przeł., wstępem i komentarzami opatrzył M. Bzinkowski, Gdańsk 2020.

² Δημήτρης Δασκαλόπουλος, *Βιβλιογραφία Γιώργου Σεφέρη (1922–2016)*, Ίδρυμα Κόστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2016.

³ Γιώργος Σεφέρης, *Μέρες Η', 2 Γενάρη 1961–16 Δεκέμβρη 1963*, Ίκαρος, Αθήνα 2018.

Fot. Źródła Internetowe

Jorgos Seferis (w środku) z delegacją Grecji w siedzibie ONZ

edycję, tom dziewiąty, zawierający zapiski od 1 lutego 1964 do 11 maja 1971⁴. Warto zwrócić uwagę także na wydane dopiero co listy Seferisa do siostry Joanny z lat 1934–1939 oraz 1946–1952⁵.

Powstały także ciekawe i cenne, poświęcone Seferisowi prace, na przykład Evanthisa Hadjivassiliou *Dialog Jorgos Seferis – Evangelos Averoff (Umowa z Zurychu i Londynu)*⁶, czy niezwykle interesujące studium Vassilisa Papadopoulosa *Dyplomacja i poezja: przypadek Jorgosa Seferisa*⁷. Obie książki zasługują na szerszą prezentację, ponieważ pokazują Seferisa nie tylko jako poetę, ale, przede wszystkim, jako aktywnego dyplomate.

Praca Hadjivassiliou, profesora historii świata powojennego na Wydziale Historii i Archeologii oraz na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Ateńskiego, uka-

⁴ Γιώργος Σεφέρης, *Μέρες Θ'Ι Φεβρουαρίου 1964–11 Μάη 1971*, Ίκαρος, Αθήνα 2019.

⁵ Γιώργος Σεφέρης, *Επιστολές στην αδελφή του Ιωάννα (1934–1939)*, Μελάни, Αθήνα 2019, *Επιστολές στην αδελφή του Ιωάννα (1946–1952)*, Μελάни, Αθήνα 2021.

⁶ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Ο διάλογος Γιώργου Σεφέρη – Ευάγγελου Αβέρωφ: Οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου*, Πατάκη, Απρίλιος 2019.

⁷ Βασίλης Παπαδόπουλος, *Διπλωματία και Ποίηση, η περίπτωση του Γιώργου Σεφέρη*, Ίκαρος, Αθήνα 2019.

zuje działania Jorgosa Seferiadisa (Seferisa) jako dyrektora II Biura Politycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (1956–1957) i ambasadora Grecji w Wielkiej Brytanii (1957–1962), szczególnie w tzw. kwestii cypryjskiej (1956–1959)⁸ oraz analizuje szeroko diskutowaną kwestię sporów i dialogu między nim a Ministrem Spraw Zagranicznych rządu greckiego – Evangelosem Averoffem-Tositsasem (grudzień 1958–styczeń 1959). Rzeczą powstała na podstawie wieloletnich badań w archiwach osobistych byłego premiera Konstandinosa Karamanlisa, wspomnianego Averoffa-Tositsasa oraz prezydenta Grecji w latach 1975–1980 – Konstandinosa Tsatsosa i, oczywiście, samego Seferisa. Autor zbadał również materiały z Archiwum Dyplomatyczno-Historycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, a także dokumenty amerykańskie i inne źródła, głównie dotyczące Seferisa (listy i pamiętniki).

Debata Seferis – Averoff i wymiana listów między nimi pod koniec 1958 roku, sama w sobie jest jednym z najciekawszych epizodów w historii współczesnej dyplomacji greckiej. Zaangażowanie Averoffa i Seferisa w kwestię cypryjską rozpoczęło się dokładnie w tym samym czasie, czyli podczas ich pracy w ambasadzie Grecji w Bejrucie. Obaj znali się bardzo dobrze, gdyż po objęciu przez Averoffa stanowiska Ministra Spraw Zagranicznych w maju 1956 roku do lata 1957 Seferis był jego głównym asystentem w kwestiach narodowych. W listach wyrażających zastrzeżenia Seferisa względem planów i porządka Averoffa nie chodzi tylko o brak zgody tego czołowego greckiego intelektualisty na pewne konkretne rozwiązania, ale i o jego wahania jako jednego z odpowiedzialnych za tę kwestię, o strategię i taktykę negocjacyjną, które doprowadzić miały do powstania niepodległego państwa cypryjskiego. Różnice pomiędzy Averoffem a Seferisem były jednak na tyle istotne, że Seferis, jako zwolennik zjednoczenia Cypru z Grecją, w połowie grudnia 1958 roku został w Zurychu odsunięty od negocjacji pomiędzy Averoffem a tureckim Ministrem Spraw Zagranicznych Fatinem Rüştü Zorlu.

Przypomnijmy, że poeta po raz pierwszy odwiedził Cypr w listopadzie 1953 roku i od razu zakochał się w wyspie. Jego tomik wierszy *Imerologio Katastromatos III (Dziennik pokładowy III)* był inspirowany tą wyspą i głównie tam pisany. Zakończył też okres sześciu czy siedmiu lat, w których Seferis nie tworzył poezji. Cykl ten opatrzony został mottem z wiersza *Helena*, w którym Teukros wypowiada

⁸ Porozumienie londyńsko-zuryjskie (gr. Συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου) dotyczące niepodległości i konstytucji Cypru rozpoczęło się umową z 19 lutego 1959 r. w Lancaster House w Londynie między Turcją, Grecją, Wielką Brytanią i Cyprzem. Greków cypryjskich reprezentował arcybiskup Makarios III, zaś Turków cypryjskich – dr Fazıl Küçük. Na tej podstawie w Zurychu 11 lutego 1959 r. sporządzono projekt konstytucji i uzgodniono ją wraz z dwoma wcześniejszymi traktatami. W związku z tym Cypr został ogłoszony niepodległym państwem 16 sierpnia 1960 r. Po niepowodzeniu układu w 1963 r. i faktycznym militarnym podziale Cypru na regiony grecko-cypryjskie i turecko-cypryjskie, większy region grecko-cypryjski, kontrolowany przez rząd cypryjski, twierdzi, że konstytucja z 1960 r. zasadniczo pozostaje w mocy, ale region turecko-cypryjski utrzymuje, że odstąpił od Deklaracji Niepodległości Tureckiej Republiki Północnego Cypru w 1983 r.

take oto słowa: „[...] na ziemię nadmorską, Cypr, gdzie mi nakazał / osiąść Apollo, nadając miastu wyspiarską / nazwę Salamina, na cześć ojczyzny”⁹. Jak trafnie to ujmuje w swoim komentarzu Bzinkowski – autor, jak dotąd, najpełniejszego polskiego przekładu poezji Seferisa *Król Asine i inne wiersze*:

Na Cyprze poeta odzyskał wiarę w sens pisania po kryzysie związanym z problemami rodzinnymi – chorobą i śmiercią jego brata Angelosa w Stanach Zjednoczonych (1950). Na wyspie Afrodyty odnalazł świat, w którym wciąż jeszcze można było dostrzec ślady harmonii i równowagi antycznej Hellady, co podkreśla również motto do wiersza *W okolicach Kirenii (Στα περιχώρα της Κερύβειας)*, zaczerpnięte z W. H. Audena: *Homer's World, not ours*. Po latach Seferis trafił do miejsca, w którym znów „widzi światło słońca” (Ajanapa), innymi słowy dostrzega istotę rzeczy, uświadamiając sobie, że wcześniej widział zaledwie zewnętrzną powłokę wszystkiego¹⁰.

Co do Averoffa, to był on dla Seferisa nie tylko przełożonym, ale i wytrawnym partnerem intelektualnym. Z pewnością łączyły ich także zamiłowania literackie oraz miłość do sztuki. Averoff pozostawił też po sobie bogaty dorobek literacki. Pisał powieści, opowiadania, sztuki teatralne, eseje i analizy historyczne. Jego książki i pisma były tłumaczone na wiele języków, zyskały międzynarodowe uznanie i nagrody, takie jak Złoty Medal Akademii Francuskiej (1974), czy nagroda literacka Akropolu (1978). Trzeba też koniecznie dodać, że w latach 1967–1974 Averoff walczył wszelkimi legalnymi i nielegalnymi środkami o obalenie dyktatury wojskowej i za swoją działalność był więziony. Po przywróceniu demokracji pełnił funkcję Ministra Obrony Narodowej (1974–1981) i w ciągu kilku lat z powodzeniem poradził sobie z trudnym zadaniem reorganizacji i oczyszczenia sił zbrojnych z dawnych funkcjonariuszy i zwolenników dyktatury. Później był wicepremierem rządu, przywódcą oficjalnej opozycji, a w 1984 został ogłoszony honorowym przewodniczącym partii Nowa Demokracja.

Jeszcze ciekawszym przyczynkiem do zrozumienia fenomenu biografii i twórczości Seferisa wydaje się wspomniana wyżej, a wydana niedawno, książka Vassilisa Papadopoulou *Dyplomacja i poezja: przypadek Jorgosa Seferisa*. Jej autor, podobnie jak niegdyś Seferis, jest czynnym dyplomatą. Urodzony w Atenach w 1960 roku, ukończył w 1982 roku uniwersytet w swoim rodzinnym mieście, uzyskał też dwa tytuły magisterskie (prawo międzynarodowe, 1983 i prawo wspólnotowe, 1984) na Uniwersytecie w Nancy we Francji. Wykładał na kilku uczelniach w Grecji i za granicą politykę zagraniczną, stosunki międzynarodowe, a także filozofię, filozofię kultury i literaturę. W roku 1985 rozpoczął karierę dyplomatyczną, piastował różne stanowiska w greckim Ministerstwie Spraw Zagranicznych, Konsulacie Generalnym Grecji w San Francisco i w Stałym Przedstawicielstwie Grecji przy ONZ. Pracował jako pierwszy sekretarz ambasady Grecji w Bangkoku (1996–1999), ambasador

⁹ Cyt. za: J. Seferis, *Król Asine i inne wiersze*, s. 177.

¹⁰ Tamże, s. 13.

Grecji na Ukrainie i w Republice Mołdawii (2013–2016), a od października 2016 jako ambasador Grecji w Bukareszcie.

Równoległe do pracy w dyplomacji uprawia literaturę. Wydał m.in. tom prozatorski *Na Dalekim Wschodzie. Impresje dyplomaty* (2002), w zbiorze *Oi Topoi / Places*, który ukazał się nakładem ateńskiego wydawnictwa Periplous, zawarł notatki z krajów azjatyckich, w których odbywał misje dyplomatyczne (Tajlandia) lub po których podróżował (Indonezja, Chiny, Birma). Ma w swoim dorobku pisarskim także powieść zatytułowaną *Ola. Dwie zimy i jedna wiosna* (2008), będącą realistycznym obrazem środowiska społeczno-politycznego postsowieckiej Ukrainy. Książka ta została już przetłumaczona na języki: ukraiński, rosyjski i rumuński. W latach ostatnich skoncentrował swoją uwagę na biografii i twórczości Seferisa, czego owocem był esej *Jorgos Seferis. Między dyplomacją a poezją*¹¹, wydany jednocześnie po grecku i rumuńsku, a będący niejako preludem do omawianego studium.

Czy jednak, rzeczywiście, te dwie sfery aktywności Seferisa tak bardzo się przenikały? A jeśli tak, to co poezja Seferisa zawdzięcza jego służbie dyplomatycznej? Jak język codziennej komunikacji dyplomatycznej wpływał nie tyle na treść, co na formę jego wierszy? Na te pytania Papadopoulos odpowiada w sposób niezwykle zajmujący i przekonujący, czego dowodem były liczne recenzje i omówienia jego książki oraz wywiady w greckiej prasie literackiej, periodykach naukowych i dyplomatycznych. W swojej pracy stara się przedstawić obraz poezji Seferisa tak, by była zrozumiała i przystępna współczesnego czytelnika, gdyż od zawsze uważano ją za niezwykle trudną. Punktem wyjścia nie są tu zatem analizy teoretyczne, reguły estetyczne, modele językowe, ale krótkie teksty samego poety, głównie fragmenty jego dzienników i esejów oraz informacje biograficzne, dzięki którym udaje się Papadopoulosowi pokazać ewolucję poezji Seferisa na tle jego służby dyplomatycznej.

Obcujemy z portretem dyplomaty, który nieustannie narzeka na codzienne problemy i utrapienia swojej pracy, na trudności, jakie napotyka na swojej drodze, gdyż zbiega się ona z trudnymi sytuacjami historycznymi, wojnami, dyktaturami. Choć polityka w wąskim sensie, jak przyznawał sam Seferis, nigdy mu nie przeszkadzała, to kiedy znalazł się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, poczuł się od niej zależny. Jednak swoje zainteresowania i skłonności poetyckie uważał za znacznie ważniejsze niż zabiegi dyplomatyczne, co nie znaczyło, że nie wywiązywał się dobrze i przykładowie ze swej służby ojczyźnie. Ale kiedy jego praca, a zwłaszcza współpraca z politykami i kolegami, których w wielu przypadkach uważał za mało godnych funkcji, jakie im powierzano, stawała się bardziej uciążliwa, płacił za nią utratą spokoju ducha i fizycznym zmęczeniem. Wielokrotnie pisał o swojej frustracji, że musiał służyć dwóm panom; z jednej strony poezji, co było jego naturalną skłonnością, a z drugiej służbie dyplomatycznej, którą wykonywał, by móc utrzymać siebie i rodzinę.

¹¹ V. Papadopoulos, *Jorgos Seferis. Între diplomatie și poezie*, Editura Omonia, București 2019.

Bolało go marnowanie czasu, które traktował jako niepowetowaną stratę dla swojej poezji. Rozbijały go psychicznie nieprzewidywalne oficjalne podróże z jednego kraju do drugiego, które uniemożliwiały mu uregulowanie podstawowych życiowych spraw. Ale nierzadko Seferis akceptował swój zawód i żywił się nadzieją, że „prawdziwy poeta wie, jak oddzielić poezję od pracy praktycznej, nie myli ich tak destrukcyjnie, jak to czyni wielu innych”¹². Jak przyznaje Papadopoulos, mimo nieustannych narzekań autora *Dziennika pokładowego*, że kariera dyplomatyczna nie pozwalała mu zajmować się wyłącznie poezją, to w sumie jego poezji bardzo pomogła. Papadopoulos wprost sugeruje, że gdyby Seferis nie był dyplomata, mógłby rozwinąć zupełnie język poetycki. Pojawia się zatem pytanie: jak styl i język Seferisa „wyostrzyły się” dzięki codziennej komunikacji dyplomatycznej? Otóż, według monografisty, służba w dyplomacji dostarczała Seferisowi stale wzbogacającego się materiału i innego rodzaju wrażliwości, co niewątpliwie wpływało na kształt wiersza. Bardzo często znaczna odległość od Grecji i jej umiejscowienie w kontekście światowym pomagały mu uchwycić losy człowieka poza granicami i państwami. Z kolei codzienne zaangażowanie w komunikację na poziomie oficjalnym było ćwiczeniem, które kształtowało jego język poetycki tak bezpretensjonalny i prosty, jak to tylko możliwe. Ta sama dorycka forma była obecna w oficjalnych dokumentach dyplomatycznych, z których Papadopoulos cytuje wiele, i także w wierszach Seferisa, jak gdyby jedno pismo wpływało na drugie, chociaż poeta bardzo się starał oddzielać te dwie sfery. Jednakże jego rutynowe zaangażowanie w język na poziomie użytkowym było ćwiczeniem, prostoty, precyzji i lakoniczności.

Dla porządku skonstatujmy, że pierwsza część studium Papadopoulosa (*Portret poety*) opisuje funkcje i stanowiska dyplomatyczne, jakie piastował Seferis. Odsłona kolejna (*Druga praca i jej koszt*) zwraca uwagę na ciągły niepokój poety i walkę o znalezienie czasu na uprawianie sztuki, czemu towarzyszą także nieustające niepokoje zawodowe i osobiste. Najbardziej frajująca część trzecia (*Wkład dyplomacji w poezję*) zawiera głównie twierdzenie Papadopoulosa mówiące, że w umyśle Seferisa dyplomata i poeta ściśle się ze sobą komunikowali. Będąc ostatecznie jedną i tą samą osobą, pielęgnowali się i wspierali zamiast podważać czy nieważniać. W konsekwencji ta część jest obszerniejsza ze względów merytorycznych i metodologicznych. Wywód Papadopoulosa jest analitycznym tryptykiem, na który składają się części: *Przyczynek do poetyckiej inspiracji*, *Przetworzenie natchnienia i doświadczeń* oraz *Dyplomacja w drukowanej w utwory Seferisa*. Czwarta i ostatnia część książki zawiera reprodukcje wielu cennych dokumentów dyplomatycznych, telegramów i listów oraz innych tekstów urzędowych. Spoglądając na nie, Papadopoulos dochodzi do przekonania, że mają tę samą postać graficzną, która pojawia się także w jego wierszach, a to, co w dyplomacji jest formalnością, kodeksem, wymaganiem precyzji, ale i unikaniem przesady, w sztuce Seferisa jest

¹² Cyt. za: «Για το βιβλίο του Βασίλη Παπαδόπουλου «Διπλωματία και Ποίηση. Η περίπτωση του Γιώργου Σεφέρη» – γράφει η Ανθούλα Δαντήλ». frear 6/03/2020.

nieustannym dążeniem do jak najuczciwszego zapisu i odwzorowania własnej prawdy oraz pragnieniem dotarcia do czystej istoty poezji.

W pewnym momencie, gdy dyskusje Seferisa z T.S. Eliotem w Londynie wyjaśniają problem (a przynajmniej kierują go na ścieżkę odkrywania bardzo podstawowej prawdy), staje się dla niego jasne, że zatrudnienie zawodowe nie tylko nie koliduje, ale wręcz przeciwnie, karmi jego poezję na wiele sposobów. To podróże Odyszeusza – dyplomaty, który zna umysł i duszę innych narodów, to odległość od Grecji, która pozwala mu spojrzeć na nią całościowo i krytycznie, to języki obce, które – jak miał powiadać Karol Wielki – dają człowiekowi drugą (a często i trzecią) duszę, to szersze spojrzenie na świat, sens historii, który poszerza sztukę i czyni ją uniwersalną, a nie wąsko grekocentryczną. Eliot mówił Seferisowi także, że tworzenie poezji we współczesnych czasach jest coraz trudniejsze, bo staje się coraz bardziej świadome. Trzeba mieć inną pracę. Nie można poświęcić się tylko poezji, ponieważ: „duża część twórczości poetyckiej jest nieświadoma i trzeba mieć godziny, które zajmują inne rzeczy”¹³. Oto, zdaniem Papadopoulosa kolejna korzyść z pracy dyplomatycznej, którą i sam Seferis rozpoznaje na krótko przed zakończeniem zawodowej kariery: „Moja praca w dyplomacji mogła mi się przydać. Być może gdyby był tylko pisarzem, nie byłaby dla mnie dobra. Może znikąłem jak wielu innych. Ale mnie to obciążało, dręczyło: odmienności charakterów ludzi, miejsce (Grecji) i czasów (Wielka wojna i wojna cypryjska)”¹⁴.

W *Trzech tajemnych poematach*, swoim najbardziej konfesyjnym wierszu, Seferis opowiada o doświadczeniach, jakie zdobył podczas podróży, o pejzażach, ludziach, emocjach i o poczuciu zmarnowanego życia, także życia dyplomaty, które jednakże okazało się „muzyką”:

Biała kartka, twarde lustro
odbija tylko to, czym byłeś.
Biała kartka mówi twoim głosem,
twoim własnym głosem,
nie takim, który ci się podoba;
twoją muzyką jest życie
które roztrwoniłeś.
Możesz je odzyskać jeśli chcesz
jeśli uczepisz się tej obojętnej rzeczy,
która cię rzuca wstecz
do miejsca, skąd wyruszyłeś.

Podróżowałeś, widziałeś wiele, księżyców wiele słońc,
dotykałeś zmarłych i żywych,
czułeś ból młodości

¹³ Βασίλης Παπαδόπουλος, Οι διπλωμάτες ποιητές, “The Books’ Journal” – Γράμματα, Τέχνες, Ιδέες, Πολιτική, 20 Σεπτεμβρίου 2021.

¹⁴ Tamże.

i jęki kobiety,
gorycz niedojrzałego chłopca –
to, co czuleś, przeistacza się w nieistnienie,
jeśli nie zaufasz tej próżni.
Być może znajdziesz tam to, co myślałeś, że już utraciłeś;
rozkwit młodości, sprawiedliwe zatapianie wieku.
Twoje życie jest tym, co oddałeś
ta pustka jest tym, co oddałeś,
biała kartka¹⁵.

W jednej z najnowszych wypowiedzi na temat tej książki Papadopoulos wyznaje:

Na początku mojej kariery wielokrotnie rozmawiałem z moimi ówczesnymi szefami, którzy poznali Seferisa osobiście i pracowali z nim. Nazywali go trudnym i wymagającym szefem. Zwracał uwagę na najmniejszy szczegół, żądając, aby wszystko było zrobione z powagą i poczuciem odpowiedzialności. Chciał, aby jego telegramy i dokumenty były proste, bez zbędnych szczegółów, bez żadnych ozdób i absolutnie jasne¹⁶.

Nieco dalej czytamy, że w poezji Seferisa istnieje szczególna kategoria wierszy, w których doświadczenie dyplomatyczne staje się niemy ból, jaki ustępuje dzięki pisaniu poezji, ale nabiera też wymiaru egzystencjalnego. Wiersze tego rodzaju powstawały z potrzeby odpoczynku od dyplomacji i codziennych zajęć, ale wraz z geniuszem poety, w twórczym, nieświadomym procesie nieoczekiwanych i różnorodnych kombinacji, nabierały wymiarów „wielkiej poezji”, wykraczały poza miejsce i czas, stając się czymś znacznie ważniejszym niż pierwszy impuls i ostatecznie zamieniały się w uniwersalną refleksję nad ludzkim przeznaczeniem. Służba dyplomatyczna dostarczała Seferisowi surowego materiału, który po przetworzeniu zamieniał się w poezję świadomą nieuniknionego. Ten stan – to nieustanny impas, bo też (co potwierdza także lektura *Dni*) żył Seferis w poczuciu jakiegoś impasu. Impas polityki, impas historii, impas osobisty, impas twórczy. Impas, który definiował go i nadal definiuje jako współczesnego greckiego poetę tragicznego.

Czy zatem poezja Seferisa nie jest poniekąd dłużniczką dyplomacji? Studium Papadopoulosa zdaje się przekonywać, że tak, a jego autor retorycznie pyta:

Czy to przypadek, że ośmiu laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie literatury to dyplomaci? Saint-John Perse z Francji, który został również sekretarzem generalnym francuskiego MSZ, Ivo Adrić z Jugosławii, Miguel Ángel Asturias z Gwatemali, Gabriela Mistral z Chile, Octavio Paz z Meksyku i Czesław Miłosz z Polski. I że wielu

¹⁵ J. Seferis, *Król Asine i inne wiersze*, s. 211–212.

¹⁶ Βασίλης Παπαδόπουλος, *Οι διπλωμάτες ποιητές...*

innych wybitnych pisarzy żyło życiem dyplomaty? Nie mam na myśli wielu dyplomatów, którzy piszą książki o stosunkach międzynarodowych, polityce, lub relacjonują swoje doświadczenia. Mam na myśli dyplomatów – pisarzy, którzy ogarniają świat swoim poetyckim spojrzeniem¹⁷.

Robert Gawłowski

Bibliografia

- Beaton Roderick, *George Seferis*, Bristol Classical Press, Bristol 1991.
- Beaton Roderick, *The Poetic Quest of George Seferis*, "Labrys" 1993, nr 8, s. 23–34.
- Roderick Beaton, *George Seferis, Waiting for the Angel: A Biography*, Yale University Press, Nev Haven 2003.
- Bzinkowski Michał, *Cypr w oczach wielkich pisarzy nowogreckich [w:] Cypr: dzieje, literatura, kultura*, red. M. Borowska, P. Kordos i D. Maliszewski, Warszawa 2014, s. 213–228.
- Bzinkowski Michał, *Medytacja nad helleńskim światłem w „Trzech tajemnych poematach” Jorgosa Seferisa*, „Odra” 2018, nr 1, s. 57–60.
- Bzinkowski Michał, *O poszukiwaniu i odnajdywaniu pustki. Wokół antycznych peregrynacji Jorgosa Seferisa*, „Przekładaniec” 2007, nr 1–2 (18–19).
- Daskalopoulos Dimitris, *Bibliografia Jorgosa Seferisa (1922–2016)*, Fundacja Kostasi i Eleni Ouranis, Ateny 2016 (Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Βιβλιογραφία Γιώργου Σεφέρη (1922–2016), Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 2016).
- Hatzivasilioiu Ewanthis, *Dialog między Jorgosem Seferisem i Evangelosem Averofem: umowy z Zurychu i Londynu*, Pataki, Ateny 2019 (Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Ο διάλογος Γιώργου Σεφέρη – Ευάγγελου Αβέρωφ: Οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, Πατάκη, Αθήνα 2019).
- Papadopoulos Vassilis, *Dyplomacja i poezja, przypadek Giorgosa Seferisa*, Ikaros, Ateny 2019 [Βασίλης Παπαδόπουλος, Διπλωματία και Ποίηση, η περίπτωση του Γιώργου Σεφέρη, Ίκαρος, Αθήνα 2019]. Papadopoulos Vassilis, *Poeci dyplomaci*, „The Books’ Journal”, 20 września 2021, (Βασίλης Παπαδόπουλος, Οι διπλωμάτες ποιητές, „The Books’ Journal”, 20 Σεπτεμβρίου 2021), <https://booksjournal.gr/component/k2/3395-oi-diplomates-poiites>, [dostęp: 24.03.2022].
- Papadopoulos Vassilis, *Yorgos Seferis. Între diplomație și poezie*, Editura Omonia, Bukareszt 2019. Seferis George, *The Art of Poetry No. 13, Interviewed by Edmund Keeley*, “The Paris Review” 1970, t. 50. Seferis Giorgios, *Dni H’ 2 stycznia 1961 – 16 grudnia 1963*, Ikaros, Ateny 2018 (Γιώργος Σεφέρης, *Μέρες H’, 2 Γενάρη 1961–16 Δεκέμβρη 1963*, Ίκαρος, Αθήνα 2018). Seferis Giorgios, *Dni Θ’, 1 lutego 1964 – 11 maja 1971*, Ikaros, Ateny 2019 (Γιώργος Σεφέρης, *Μέρες Θ’ 1 Φεβρουαρίου 1964–11 Μάη 1971*, Ίκαρος, Αθήνα 2019). Seferis Giorgios, *Listy do siostry Joanny (1934–1939)*, Melani, Ateny 2019 (Γιώργος Σεφέρης, *Επιστολές στην αδελφή του Ιωάννα (1934–1939)*, Μελάνη, Αθήνα 2019). Seferis Giorgios, *Listy do siostry Joanny (1946–1952)*, Melani, Ateny 2021 (*Επιστολές στην αδελφή του Ιωάννα (1946–1952)*, Μελάνη, Αθήνα 2021).
- Seferis George and Keeley Edmund, *Correspondence, 1951–1971*, Princeton University Library and the Program in Hellenic Studies, Princeton 1997.

¹⁷ Tamże.

Seferis Jorgos, *Uwagi na temat tradycji Grecji nowożytnej (mowa noblowska, 1963)*, przeł. M. Bzinkowski, „Przegląd Polityczny” 2013, nr 120, s. I–VIII. Seferis Jorgos, *Dni 1941–1956*, przeł. M. Bzinkowski, Gdańsk 2019. Seferis Jorgos, *Król Asine i inne wiersze*, przeł. i komentarzem opatrzył M. Bzinkowski, Wrocław–Wojnowice 2020. Seferis Jorgos, *Róża losu. Eseje wybrane*, przeł., wstępem i komentarzem opatrzył M. Bzinkowski, Gdańsk 2020.

Seferis’ poetry indebted to diplomacy?

Summary

The focus of the article is the relationship between the poetry of Jorgos Seferis and his long-lasting diplomatic service. This very interesting issue has recently been taken up by two Greek researchers: Evanthi Hadjivassiliou and Vassilis Papadopoulos. Their books portray Seferis not only as a poet but, above all, as an active diplomat. Hadjivassiliou’s work discusses the role Seferis played in gaining independence by Cyprus. Papadopoulos, on the other hand, discusses the evolution of Seferis’ poetry against the background of his diplomatic service and argues that if Seferis were not a diplomat, he could have developed a completely different poetic language, as his style took on features close to everyday diplomatic communication. What in diplomacy is a formality, a code, a requirement for precision, avoiding exaggeration, in Seferis’ work becomes constant striving for precise and concise record, as well as a desire to reach the truth and pure essence of poetry. Hence the question arises, whether Seferis’ poetry is indebted to diplomacy and to what extent.

